

Mere hjælp til Afrika hvad vil man opnå?

Af Martin Paldam, professor, Institut for Økonomi, Aarhus Universitet¹

1. Indledning til et pinagtigt emne

Der findes diskussioner, der er ubehagelige og pinagtige, fordi der på ene side står noget godt, som vi alle ville ønske var rigtigt, og på den anden side er mange tal, der viser noget andet. Et sådant emne er u-landshjælpens effektivitet på makroplanet, hvor man undersøger om hjælp får lande til at udvikle sig hurtigere. Alle der beskæftiger sig med udvikling ved, at her er der et *problem*: Det er svært at vise. I 2005 har den officielle hjælp (ODA) fra de rige til de fattige lande rundet \$ 100 mia, og samme år rundede antallet af empiriske studier af hjælpens effektivitet, i de internationale fagtidsskrifter 100. De mange artikler skyldes, at problemet ikke vil gå væk: Vi kan stadig ikke sige, om hjælpen har en virkning på udviklingen. Det triste resultat, har dog ingen synderlig indflydelse på de mange planer, der fremsættes, for at løse alverdens problemer ved hjælp af u-landshjælp.²

Udgangspunktet for de 100 artikler er, at tallene ser ud som vist nedenfor. De korrela-

tioner, man kan lave mellem hjælp og økonomisk udvikling for forskellige perioder og med forskellige tidsforskydninger, osv, ligger pænt fordelt omkring et gennemsnit på nul. Så *den absolutte hjælpeeffektivitet er nul*.³ Dette pinsomme resultat fremkommer også, hvis man bruger hjælpen som en ekstra forklarende variabel i de gængse vækstmodeller.⁴

Det er den udfordring, de mange studier har taget op. De har typisk ønsket at vise, at dersom man korrigerer beregningsmodellen for dette og hint, og bruger en ny estimator, så er der en effekt. Det er tit lykkedes; men det triste er, at hver gang, man har fundet noget, er der blevet offentliggjort nye data, og så har man måttet begynde forfra. Der er nu ca 5500 årlige observationer for vækst og hjælp fordelt på 156 modtagerlande. Jo flere data der er kommet, jo dårligere er de statistiske resultater blevet. Den nyeste litteratur accepterer, at der ikke er noget i de samlede data, men nu tages det som bevis for, at noget af

Tabel 1. Udfordringen: Korrelationen mellem hjælp og vækst er nul

Forklaringsforsøg:	Konkret opgave:
1 Der ikke er taget højde for X	Lav model/brug estimator, der kontrollerer for X
2 Hjælpen virker i nogle lande og skader i andre	Find betingelsen Z, for at hjælpen virker
3 Noget af hjælpen virker og andet skader	Del hjælpen op i komponenter

hjælpen hjælper og andet gør skade: Nu gælder det om at finde, hvad det er, der giver det ene eller det andet udfald.⁵

Hele denne litteratur har Hristos Doucouliagos og jeg analyseret i 4 studier, der konkluderer, at den »rigtige« model, der har vist sig at være robust overfor *uafhængig replikation*, dvs af andre forskere på andre data, endnu ikke er fundet.⁶

udvikling dvs væksten, og dels hvad effekten af hjælpen er på to mål for god regeringsførelse: TI-indekset for korruptionen og Gastil-indekset for graden af demokrati. Dvs her analyseres hjælpens *udviklings-effekt*, *korruption-effekt* og *demokrati-effekt* som defineret i tabel 2.

To metodologiske problemer, bør fremhæves fra starten:

Tabel 2. De tre undersøgte størrelser

Effekt på	Hjælp op med 1 % af BNP	Ønskes	Litteraturen	Henvisning
Udvikling	Den reale vækstrate går op med x procentpoint	x positivt	Lille, tvivlsom	Paldam (2006a), oversigt over 100 artikler
Korruption	Ærlighed/korruption-indeks går op med y point	y positivt	Lille, tvivlsom	Alesina og Weder (2002), hovedartikel
Demokrati	Diktatur/demokrati-indeks går op med z point	z negativt	Intet	Knack (2004), hovedartikel

Note: Det brugte korruption-indeks stiger, når der bliver mere ærlighed, medens det brugte demokrati-indeks stiger, hvis der bliver mere diktatur.

Nedenfor har jeg lavet en lille undersøgelse, der illustrerer, hvad problemet er. Den er lavet med den begrænsning at holde det tekniske nede på et niveau, som alle med en samfundsuddannelse, kan replikere. For at slippe for en del af de sædvanlige mere eller mindre mystiske kontrolvariable har jeg valgt at se på en rimeligt homogen landegruppe, og her har jeg valgt den gruppe, der får mest hjælp i forhold til BNP. Det er gruppen på de 46 afrikanske lande mellem Sahara og Sydafrika. De har i de sidste 20 år fået i snit 14½ % af deres BNP i hjælp. Det er så meget, at *effekten bør være klart synlig i data*.

Tallene, der bruges nedenfor, er de samlede tal for Vestens hjælp (ODA/BNI) til de afrikanske lande fra WDI (netkilder). BNP/BNI⁷ pr indbygger kaldes *bnp*, og *væksten* er den reale vækst i bnp. Jeg analyserer dels, hvad effekten af u-landshjælp er på modtagers

(A) Hjælpens effektivitet på væksten er som nævnt et område, hvor der er forsket meget og forskere har fundet *alle tænkelige resultater*. De mange studier har offentliggjort over 1000 modelvarianter. På dette område er det let at lave modelvarianter, hvoraf den ene er lige så god som den anden ud fra økonomisk teori. Når man først har data inde i sin pc'er det derfor let at estimere 500 modelvarianter. De giver hvert et estimat af hjælpe-effekten. At korrelationen er ca nul betyder, at der på 5 % niveauet er ca 25 signifikante med lige mange positive og negative. Uanset hvad man ønsker at finde, er det derfor let at udvælge en model, der opfylder ønsket, og så skal man bare argumentere, at netop dén er en særlig god model.

Derfor koncentrerer forskningen i vækstefekter sig i stigende grad om *robusthed*. Er der tale om en lille effekt, der hopper op og ned omkring nul, eller findes der en *rimelig*

basal gruppe af modeller, der giver et stabilt resultat, der afviger signifikant fra nul. Kort sagt, er der tale om en effekt, der er klart synligt i data, eller skal den pines ud af dem? Det er det, jeg ser på her. Mit formål er altså *ikke* at advokere for en bestemt model, men at komme sandheden nærmere på en måde, der kan efterprøves af så mange som muligt. Jeg præsenterer derfor et sæt af de mest basale analyser, bruger data fra de gængse kilder, viser hvordan disse data ser ud, og anvender simple OLS regressioner, som er nemme at replicere selv i et standard regneark. Læseren kan så selv se, om der er *tegn på en robust koeficient, der har et minimum af forklaringskraft*.

(B) Analysen af hjælpens effekter har det sædvanlige problem om kausalitetens retning. Vi leder efter kausaliteten fra hjælp til de tre mål – vækst, ærlighed og demokrati – men det er muligt, at der også er en kausalitet den anden vej, for så bliver der en simultanitetskævhed i vores estimater. Appendix 3 viser at der kun er ubetydelige effekter af at korrigere for modkausalitet ved hjælp af TS-IV-regressioner.⁸

Det er ikke underligt for så vidt angår væksten. Der er nemlig en stor litteratur om hjælpeallokeringen, der altså forklarer hvilke lan-

de, der får mest hjælp, dvs. analyserer kausaliteten den modsatte vej. Denne litteratur har bragt 211 estimater af effekten af modtagerlandets vækst for den hjælp det får (se Doucouliagos og Paldam, 2007). A priori er fortegnet uklart: (+) De lande, der vokser mest genererer flest projekter. Derfor kan de låne mest i de store udviklingsbanker. (–) Nogle donorer hjælper især lande, der har økonomiske vanskeligheder, dvs. lav vækst. Det gør alt i alt, at effekten fra vækst til hjælp er helt ubetydelig. Jeg har derfor henvist analysen af denne korrektion til Appendix 3.

Vi kender derimod ikke effekten af modkausalitet i de to andre tilfælde. Tabel 3 viser, hvilke potentielle problemer modkausalitet giver. Effekten af hjælp på god regeringsførelse bliver måske for stor, men den er under alle omstændigheder lille.

Afsnit 2 ser på Afrikas udvikling for årene 1950-2001, og på sammenhængen mellem den samlede hjælp og udviklingen 1965-2004. Afsnit 3 ser på tallene for hjælp og udvikling i et landepanel af flest mulige afrikanske lande. Da hjælpen flere gange er blevet reformeret, anvendes kun tallene fra 1990 til 2004. Afsnittene 4 og 5 analyserer hjælpens effekt på ærlighed/korruption og diktatur/demokrati. Resultaterne i de tre afsnit er

**Tabel 3. Kausalitetsproblemet:
Den skævhed som den modsatte kausalitet måske giver**

(1) Analyse af effekten på	(2) Modsat kausalitet	(3) Skævheden i (1)
Vækst, x, (udvikling) (Afsnit 2 og 3)	Fra vækst til hjælp: <i>Negativ</i> , hvis de lande, der er i krise, får mest. <i>Positiv</i> hvis hjælpen går til at finansiere lovende projekter	Netto: Svagt opad x bliver lidt for stor
Korruption, y (Afsnit 4)	Fra korruption til hjælp: <i>Positiv</i> , hvis slem korruption medfører, at hjælpen reduceres	Opad y bliver for stor
Demokrati, z (Afsnit 5)	Fra demokrati til hjælp: <i>Negativ</i> , hvis slemt diktatur medfører, at hjælpen reduceres	Nedad z bliver for stor (numerisk)

Note: Se note til tabel 2 om indeksenes skalaer.

svage – der er ingen robuste effekter af hjælpen. Endelig konkluderes i afsnit 6.

På min hjemmeside, <http://www.martin.pal-dam.dk>, under *working papers, aid project*, kan læseren få: *Appendiks 1*, der viser hvilke lande, der er med i de forskellige analyser, og hvilke statistiske egenskaber disse data har, *Appendiks 2*, der bringer data, så alle, der vil, selv kan regne videre, og *Appendix 3*, der bringer TSIV-regressioner som viser, at det ikke påvirker resultaterne nævneværdigt at korrigere for modkausalitet.

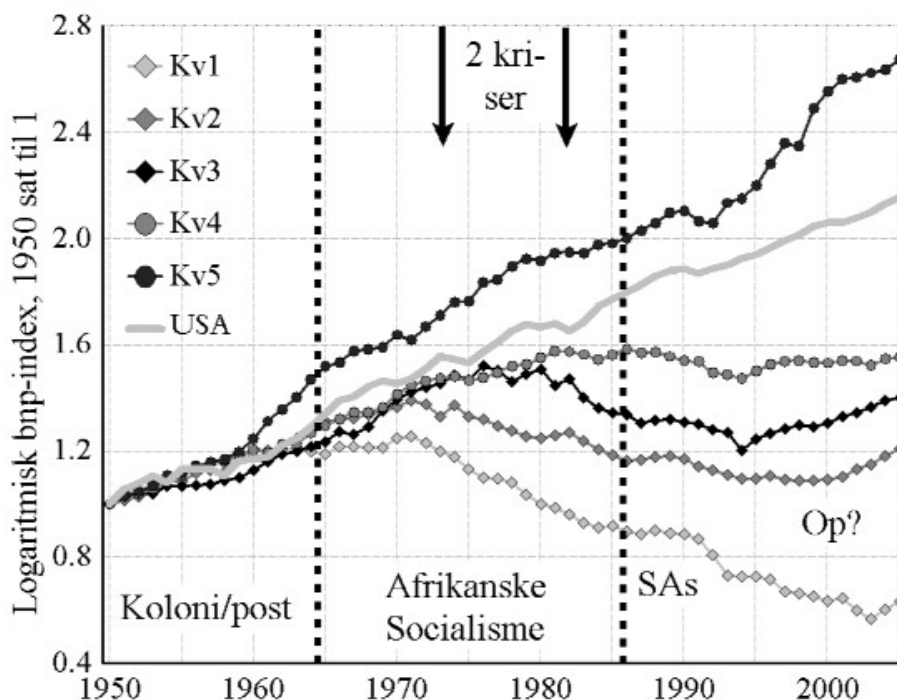
2. De lange linjer:

Afrikas udvikling og hjælpen

Figur 1 viser udviklingen, 1950-2005, i bnp (BNP pr indbygger) for 45 afrikanske lande og verden. Disse tal er fra Maddison (2001, 2003), opdateret med tal fra WDI (netkilder).

De 45 bnp-serier er sammenfattet til 5 *kvintilgennemsnit*: Kv 1 til Kv 5. Først beregnes en succesrate som, $s = bnp_{2005}/bnp_{1950}$, for hvert land. Så er alle landene stillet i rækkefølge efter deres s . De 9 lande, der har haft den dårligste udvikling, er Kv 1. De 9, der har klaret sig næstdårligst, er Kv 2, osv. indtil Kv 5, som er de 9 lande, der har klaret sig bedst. *Appendiks 1* (på nettet) viser hvilke lande, der er i hver gruppe.

De 5 kvintilgennemsnit benytter en *logaritmisk skala*, hvor en konstant vækst bliver til en ret linje. For at få *vækstvejene* til at fremstå så klart som muligt, er tallene for alle 45 lande – og USA til sammenligning – lavet om til indeks, der begynder som 1 i 1950. Verden har haft en næsten konstant vækst i perioden, men der er dog et knæk nedad i 1973 (første krise). De 5 grupper af afrikanske lande har også nogenlunde lineære kur-

Note: På figuren er tegnet gennemsnit af de logaritmiske indeks normeret til 1 i 1950.⁹ De to kriser er hhv Oliekrisen og Gældskrisen. SAs er strukturtilpasning perioden. USA er valgt som det mest repræsentative vestlige land – kurven for Danmark er næsten ikke til at skelne fra USA-kurven.

Figur 1. Udviklingen i 45 afrikanske lande – delt i kvintiler – fra 1950 til 2005

ver, men her er der typisk et større knæk, og efter knækket *falder* bnp i de fleste lande.

Kv 1 kurven knækker allerede i 1970, og så er det gået støt nedad. Nu er disse lande under niveauet for 1950.¹⁰ Kv 2 kurven knækker også i 1970, men her er faldet blevet stoppet, og disse lande har holdt sig (lige) over niveauet i 1950. Kv 3 og Kv 4 kurverne er heller ikke ret imponerende, men her er knækket i hhv 1975 og 1980. Det betyder, at ca 80 % af Afrikas lande har haft faldende levestandard i de sidste 25 år. Den gennemsnitlige kurve for Afrika har næsten det samme forløb som Kv 3 kurven.¹¹ Kv 5 kurven for de 9 mest succesrige lande ligger over USAs kurve. Det skyldes 6 lande: Swaziland, Kap Verde, Mauritius, Lesotho og Afrikas succes nr 1, Botswana, samt Ækvatorialguinea.¹² Heldigvis er der i de fleste landegrupper en klar opgang i de senere år.

Tabel 4 viser en simpel sammenligning mellem udviklingen i Afrika og andre landegrupper. Det ses, at der var et knæk nedad i alle landegrupper i årene 1973-74. Knækket i Afrika er ½ procentpoint større end i resten af verden – når det er endnu større i de arabiske lande, er det fordi godt halvdelen af landene er olielande.

Kurverne på figur 1 viser, at udviklingen gik fint i kolonitidens slutperiode (fra 1950 til 1960/65), og i de næste 10 år. Perioden fra ca 1965 til gældskrisen i 1982 er *den Afrikanske Socialismes* tid. Organisationen af Afrikan-

ske Lande og FNs kommission for Afrika anbefalede politikker, der gik under denne betegnelse. Her var mange lande regeret af 1. generations ledere, der havde ført an i frihedsbevægelsen. De var næsten alle socialister, og de bestræbte sig på at lave deres egen afrikanske socialisme.

Midt i perioden kom så det omtalte knæk nedad i hovedparten af kontinentets lande. Fire almindelige forklaringer er: (i) Den afrikanske socialisme var lige så økonomisk problematisk som andre socialismer. (ii) De to internationale kriser: Olie- og gældskrisen. (iii) De afrikanske politiske ledere blev mere kyniske, og i mange lande gled magten over til folk, der så egen vinding som deres hovedmål. Ja, en række lande fik en styreform, der ofte kaldes *kleptokrati*. (iv) Frekvensen af borgerkrige og andre krige gik op.¹³

I perioden 1986-95 blev der gennemført et stort antal Strukturtilpasninger (SA) til økonomisk genopretning.¹⁴ De gav et knæk opad i 4 af de 5 landegrupper; men ikke i den dårligste gruppe, og i de tre midterste grupper var knækket ikke så stort, at man kom tilbage til den gamle vækst fra de første 20 år. På den anden side blev mange SA'er kun delvist gennemført. Figur 2b viser, at genopretningen er fortsat de sidste 3 år.

Hjælpen til Afrika startede i perioden 1960-65. De gængse tal starter først i 1965 – og der er en del huller i begyndelsen. Figur 2a viser udviklingen i hjælpen i % af BNI/BNP.¹⁵ De

Tabel 4. Gennemsnitlig årlig vækst i bnp 1950-73 og 1973-01

Pr indbygger	Vækst i bnp		Skiftet nedad	Pr indbygger	Vækst i bnp		Skiftet nedad
	1950-73	1973-01			1950-73	1973-01	
Afrika^{a)}	1,92	-0,11	2,03	Latinamerika	2,58	0,91	1,67
Verden	2,92	1,41	1,51	Øst- og Sydasien	2,50	0,70	1,80
Vesten	3,52	1,87	1,65	Arabiske lande	3,17	0,03	3,14

Note a. Gennemsnit af de 45 lande fra figur 1.

tilsvarende tal for væksten er tegnet på figur 2b, der afspejler vækstvejene på figur 1.

Hjælpe- og vækstkurverne har næsten det modsatte forløb: Fra 1965 til 94 voksede hjælpen fra ca 6 % til ca 20 %, dvs med 14 %. I den samme periode faldt væksten fra ca 2 % til ca -1 %, dvs med 3 %. Tabel 5 viser, at det er konsistent med en hjælpe-effekt på -0,2. Det ser heller ikke godt ud, at da hjælpen går tilbage i årene 1994 til 99, får Afrika omsider vækst igen. Men heldigvis er

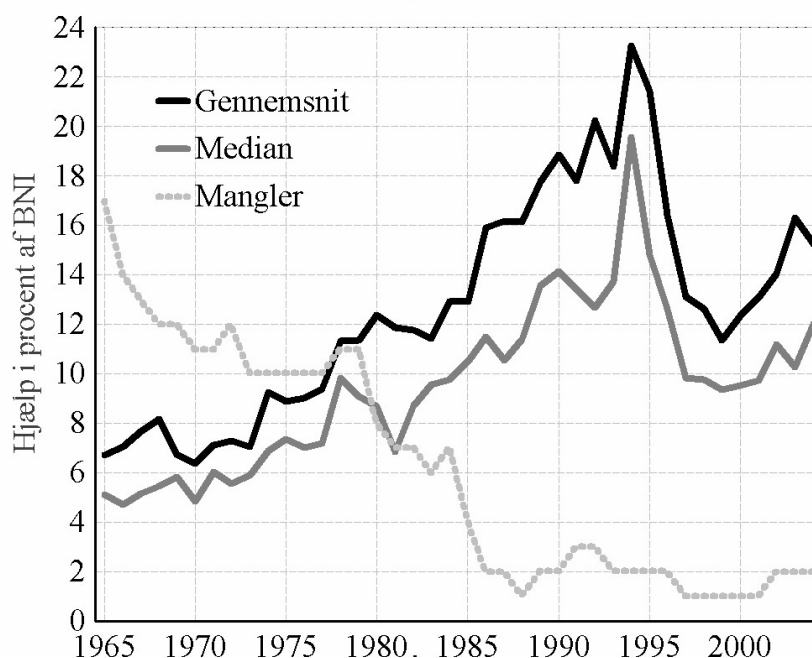
der en vis samvariation mellem hjælp og vækst de sidste 5 år.¹⁶

Niveauet på 14 % hjælp blev nået i 1986. I de sidste 20 har der været nogle store sving, men ingen klar tendens. 14 % hjælp burde have en betydelig effekt – og det er i hvert tilfælde rigeligt til at påvise, om der er en effekt, og det er åbenbart, at der er et problem.

Vil man forsvare hjælpens effektivitet, må man henvise til problemet om *kausalitetens*

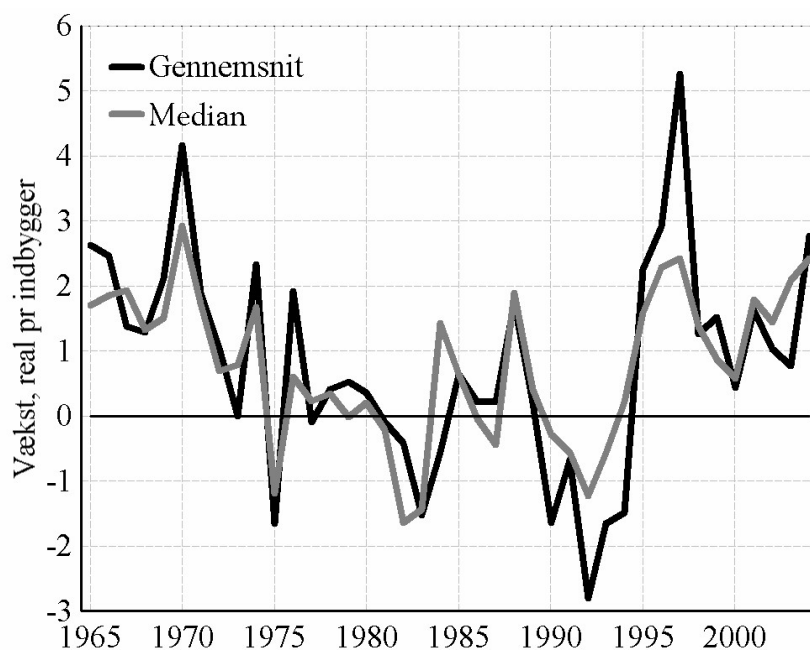
Tabel 5. Nogle standardberegninger: Hvad kan hjælpen have betydet?

	Hjælpe-effekten						
x =	-0,2	-0,1	-0,05	0	+0,05	+0,1	+0,2
Hjælp	Den ekstra vækst der bliver genereret giver flg vækst i procentpoints						
5 %	-1	-½	-¼	0	¼	½	1
10 %	-2	-1	-½	0	½	1	2
15 %	-3	-1½	-¾	0	¾	1½	3

Note: Der er i alle årene lande, hvorfra tal mangler, i 1965 mangler 17 og i 1986 mangler 2 osv. Det kan dels skyldes, at landene ikke er blevet selvstændige, og dels at der er krig/borgerkrig.

Figur 2a. Hjælpen til 46 afrikanske lande fra 1965 til 2004

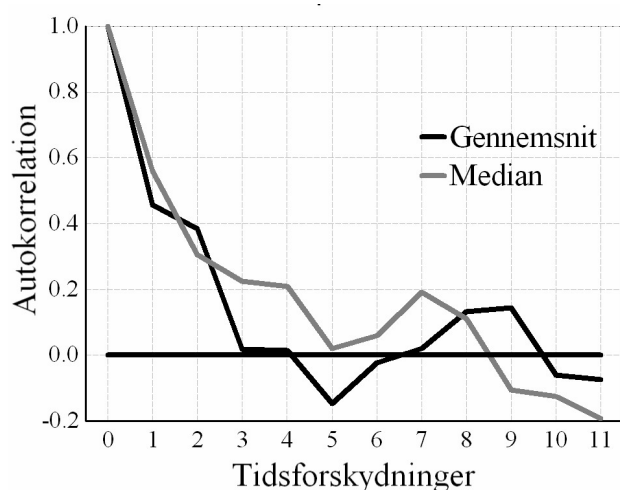
Kilder: Maddison (2003) for 1965-81 og WDI for 1981-04. 1-2 lande mangler næsten alle år.

Figur 2b. Væksten i de samme 46 afrikanske lande fra 1966 til 2004

retning (omtalt i indledningen), og så vise, at *netop* i Afrika giver den omvendte kausalitet en negativ hjælpe-effekt. Det kan man finde en vis støtte til i figur 3b. Men hvis hjælpen har været effektiv, men er skjult af modkausalitet, betyder det, at knækket nedad i begyn-

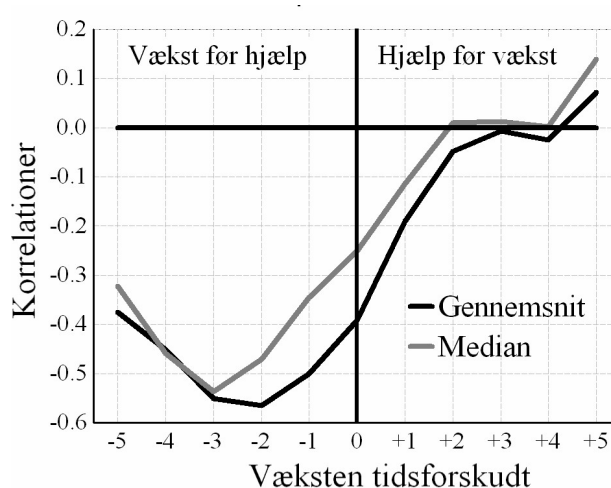
delsen af 1970^{erne}, der allerede er relativt stort, ville have været endnu større uden hjælpen.

Disse sammenligninger viser, at det er lettere at finde, at hjælpe-effekten i Afrika er negativ end positiv. Men en del af den negati-

Figur 3. Korrelationer baseret på de data der er vist på figur 2

Figur 3a. Autokorrelationen i væksten

Figur 3b. Korrelationer mellem vækst og hjælp

ve effekt kan skyldes den modsatte kausalitet, altså at hjælpen går op, fordi det går dårligt i Afrika. Det analyseres ved hjælp af figur 3.

Her er figur 3a en hjælpefigur, der viser, at væksten i Afrika er svagt cyklisk med en tidsforskydning på 8-9 år. Figur 3b viser, at 2-3 år efter en særlig dårlig vækst, går hjælpen op, og omvendt. Omvendt er der på kort sigt – samme år og de næste to år – en negativ effekt af hjælpen, men efter 2-3 år forsvinder denne effekt, og så er der slet intet at se. I Herbertsson og Paldam (2005) bringes gennemsnittene for de samme beregninger for de enkelte lande – her er mønstret væsentligt svagere.

Antager vi, at det går særligt skidt pga naturlige faktorer så som et par års tørke, vil det se ud som om hjælpen har en stor effekt, fordi den kommer, når det også begynder at regne igen. Der er også nogle lande, som fx Mozambique, der efter en langvarig borgerkrig får hjælp til at komme i gang igen. Her ser det også ud som hjælpen har en stor effekt, men en del af fremgangen skyldes, at normal aktivitet nu bliver mulig.

Så vores analyser af hele Afrikas udvikling siden 1965 viser, at enten er der en negativ hjælpe-effekt, eller også er der slet ingen effekt. Næste afsnit ser på de enkelte lande –

her er der mange flere data, men resultaterne bliver ikke ret meget bedre.

3. De enkelte landes bnp og hjælpen i perioden 1990 til 2004

Appendiks 2 (på nettet) viser, at tallene for hjælpeandelen er skæve med en lang hale opad og har en middelspredning, der er større end gennemsnittet. Nogle lande får meget hjælp (ja enkelte får over 100 % af BNP), og andre får kun lidt. Tallene for væksten har en mere normal fordeling, men også her er der nogle »vilde« observationer fx under borgerkrige, og når der findes olie i et land. Når hjælpen bruges til at forklare væksten, skal man derfor holde øje med ekstreme observationer. I mange studier tages sådanne »outliers« derfor ud. Her er det vigtigt, at det gøres efter klare og letkontrollerbare regler.

Tabel 6 viser korrelationerne mellem hjælp og vækst beregnet for 3 femårsperioder på tværsnit af 44-45 lande. Tabellen består derfor af $2 \times 2 = 4$ blokke med $3 \times 3 = 9$ felter i hver. De eneste signifikante værdier er de positive korrelationer i den øverste venstre blok, med korrelationerne for hjælpeandelen i de tre perioder. De viser, at hjælpen har en betydelig *inerti*: Nogle lande bliver ved med at få meget, og andre bliver ved med at få lidt. Der er derimod ikke *inerti* i 5-års snitene for væksten, som det ses i tabellens nederste højre blok.

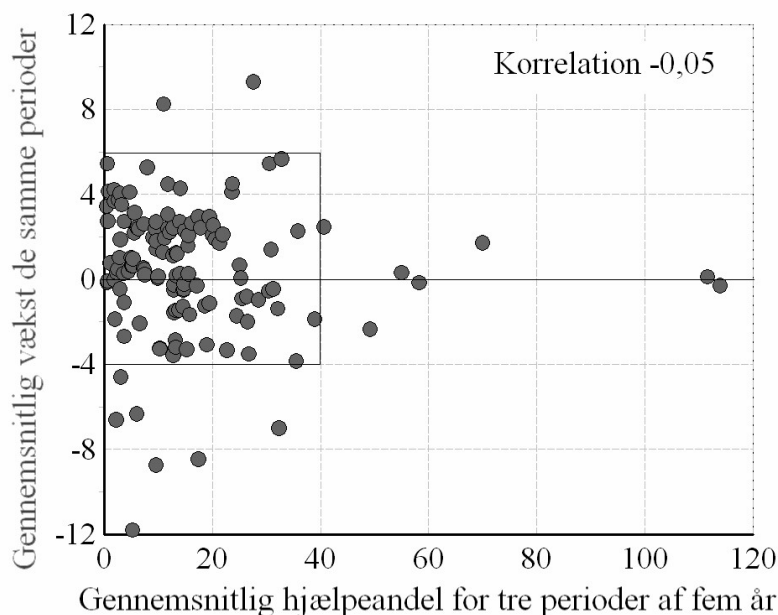
Tabel 6. Korrelationer mellem hjælp og vækst for 45 lande i de tre perioder

45 lande		Hjælp 90/94	Hjælp 95/99	Hjælp 00/04	Vækst 90/94	Vækst 95/99	Vækst 00/04
Hjælp	90/94		0,94	0,87	0,07	0,13	0,12
	95/99	0,94		0,84	-0,05	0,00	-0,01
	00/04	0,87	0,84		-0,06	-0,10	-0,07
Vækst	90/94	0,07	-0,05	-0,06		-0,27	0,07
	95/99	0,13	0,00	-0,10	-0,27		0,21
	00/04	0,12	-0,01	-0,07	0,07	0,21	

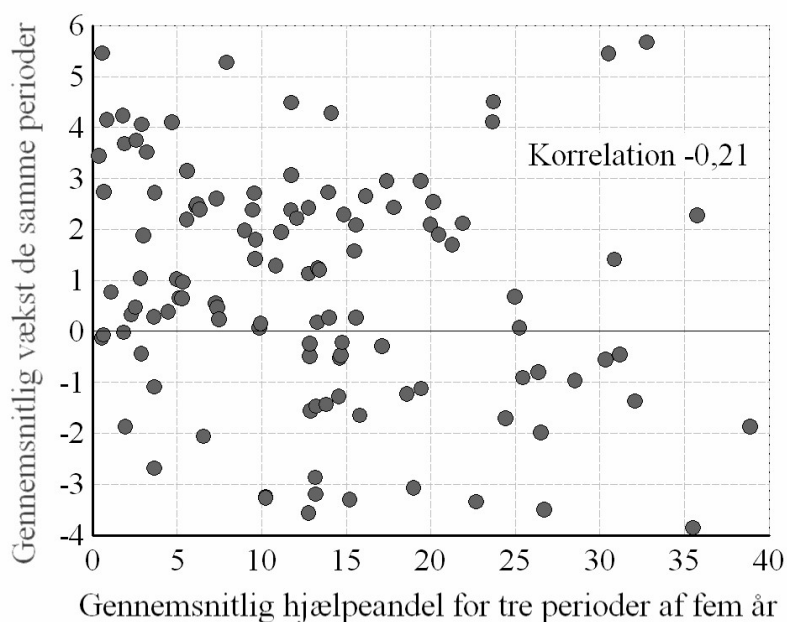
Note: Bergningerne er forklaret i teksten. Havde de to fordelinger været normale, ville korrelationerne være signifikant forskellige fra 0, hvis de var over 0,30. Disse korrelationer er skrevet med fed skrift.

De to sidste (symmetriske) blokke angiver korrelationerne mellem hjælp og vækst. De mørkegrå felter viser korrelationen mellem væksten i én periode og hjælpen med en tidsforskydning på 5 eller 10 år før. Det giver et skøn over den modsatte kausalitet. Disse

korrelationer er altid negative (som forventet ud fra figur 3b), men de er små. De tre lysegrå er uden tidsforskydning. De har et snit på præcis 0. De tre sidste felter uden skravering skulle derfor vise hjælpe-effekten. De er i snit positive, men igen meget små.

Figur 4a. Vækst og hjælpeandel i Afrika 1990-2004

Figur 4b. Punkterne i boksen på figur 4a

Tallene for vækst og hjælp er tegnet på figur 4a, der giver et godt indtryk af, hvad det vil sige, at to variable er uafhængige.¹⁷ Figuren har som nævnt en del ekstreme værdier, der skyldes ekstraordinære omstændigheder. Derfor bør man måske nøjes med at betragte den boks, der er indsat på figuren. Det er gjort på figur 4b, hvor punkterne dog stadig ikke har en synlig sammenhæng. I begge tilfælde er korrelationerne negative, men insignifikante. Læseren kan også se, at det ikke gør nogen synderlig forskel om boksen gøres lidt større eller mindre. Se også Appendix 3 for systematiske beregninger af effekten af udeladelser af 1, 2, 3 ... eksterne observationer.

Jeg vil bede læseren om at se rigtig grundigt på figur 4 og overveje, hvad det er, der foregår, når man fra disse data »beviser«, at hjælp virker eller hjælp skader! Det kan man naturligvis gøre. Det er vi økonomer faktisk gode til – som straks vil blive demonstreret. Det er derfor bøger som Huff (1954) og Best (2001) kommer i store oplag. Mit budskab er, at man bør kræve en hel del af en model, der udleder et klart resultat af data, der ser sådan ud.

Tabel 7 viser et sæt af de mest basale regressionser mellem disse punkter.¹⁸ Her tillades, at konstanten er forskellig i de tre perioder, medens hjælpe-effekten er tvunget til at være den samme. Det giver et rimeligt effektivt estimat af effekten. De fire yderste venstre talkolonner i tabellen giver estimaterne af hjælpe-effekten. Der er prøvet både hjælp, hjælp tidsforskuet en periode bagud og de to variable kvadreret.¹⁹

Tabellens bundlinje er den simplest mulige analyse af koefficienternes robusthed – den viser, om disse nært beslægtede modeller giver nogenlunde det samme resultat. Det ses, at de fire variable for hjælpen giver resultater, der i snit er ganske nær ved nul, og som ikke udviser noget tegn på robusthed – de ser kort sagt ud præcis, som man kunne forvente fra figur 4. Hjælpe-variable forbedrer i snit den

justerede forklaringsgrad MR^{2j} med 0,009 – det kunne dårligt være mindre. Dvs at u-landshjælp mangler *robusthed* og *forklaringskraft* overfor væksten.

Desuden er effekten af indkomst medtaget. I bundlinjen er den på 2,6. Beregnes dens marginale forklaringsgrad, er den på 0,040. Det er ikke en stor effekt, der forklarer meget af variationen i data, men den er næsten altid signifikant og den er robust. De afrikanske lande er inde i en *klar divergens*.²⁰

Blandt 16 estimater er der ofte et par stykker, der er signifikante på 5 % niveauet – det er der også her. Es 12 er et pro-hjælp resultat i stil med Hansen og Tarp (2000); men resultatet skifter fortegn, hvis man fjerner *outliers*, se Es 14. Så har man et anti-hjælp resultat, som forudset af Bauer (1971). Det er klart, at hvis man polerer lidt på et af disse resultater ved et skønsomt udvalg af kontrolvariable, og en mere omhyggelig behandling af outliers, o.l. kan man få en model frem, der ser fin ud, og som viser enten det ene eller det modsatte.

Tabellen viser altså, at hjælpe-effekten er svag og usikker. Dette resultat er helt i overensstemmelse med litteraturen. De mange forsøg har ikke givet en robust model med et klart resultat. Tabel 7 og figur 4 viser hvorfor: Data har ingen forbindelse; men supplerer man med kontrolvariable, kan man få, hvad man vil, så vi konkluderer:

Der er ikke fundet belæg for, at de sidste 15 års hjælp til Afrika har haft en positiv effekt på den økonomiske udvikling, men heller ikke for, at den er blevet skadet.

4. Regeringsførelse 1: Hjælp og korruption

Man hører ofte, at hjælpen gavner god regeringsførelse. Der er skrevet meget om de gode hensigter, vi donorer har på disse områder, og om hvad vi håber at opnå. I det følgende operationaliseres ved at analysere hjælpens effekt

Tabel 7. Væksten forklaret af hjælpen, indkomst og tidsperioden

	Estimat Nr	Estimatet af hjælpe-effekten				Indkomst Log bnp	Tre tidsperioder			Forklaringsgrad		N
		H	H ²	H ₋₁	H ₋₁ ²		P1	P2	P3	R ^{2j}	MR ^{2j}	
Alle	Es 1	-0,004 (85)					-1,19 (11)	2,17 (0)	1,33 (5)	0,089	-0,007	128
	Es 2	-0,003 (95)	-0,000 (99)				-1,19 (19)	2,17 (1)	1,33 (11)	0,081	-0,014	128
	Es 3	0,007 (74)				2,77 (3)	-9,79 (1)	-6,26 (11)	-7,14 (7)	0,117	-0,006	128
	Es 4	0,068 (23)	-0,001 (24)			3,53 (1)	-12,79 (1)	-9,09 (5)	-10,05 (3)	0,119	-0,004	128
Boks	Es 5	-0,013 (22)					-0,23 (56)	1,80 (0)	1,50 (0)	0,153	0,004	118
	Es 6	-0,040 (13)	0,000 (26)				0,08 (87)	2,04 (0)	1,78 (0)	0,155	0,006	118
	Es 7	-0,006 (58)				1,78 (1)	-5,79 (1)	-3,65 (8)	-3,97 (6)	0,197	-0,005	118
	Es 8	0,000 (100)	-0,000 (83)			1,86 (2)	-6,10 (2)	-3,95 (12)	-4,27 (9)	0,190	-0,012	118
Alle	Es 9			0,026 (20)			-1,68 (2)	1,59 (3)	0,95 (17)	0,103	0,005	127
	Es 10			0,094 (6)	-0,001 (13)		-2,42 (0)	0,84 (34)	0,34 (67)	0,113	0,014	127
	Es 11			0,035 (9)		3,08 (1)	-11,16 (0)	-7,79 (4)	-8,44 (3)	0,139	0,014	127
	Es 12			0,161 (0)	-0,001 (1)	4,33 (0)	-16,35 (0)	-12,96 (0)	-13,35 (0)	0,182	0,056	127
Boks	Es 13			-0,005 (82)			-0,46 (32)	1,70 (0)	1,51 (0)	0,161	-0,008	108
	Es 14			-0,237 (0)	0,007 (0)		0,75 (19)	3,06 (0)	2,81 (0)	0,237	0,069	108
	Es 15			0,028 (26)		2,17 (0)	-7,51 (0)	-5,30 (3)	-5,42 (2)	0,223	0,002	108
	Es 16			-0,152 (10)	0,005 (4)	1,25 (13)	-3,68 (22)	-1,38 (65)	-1,57 (59)	0,247	0,026	108
Gennemsnit P-værdi		0,001 (93)	-0,000 (63)	-0,006 (90)	0,003 (32)	2,60 (0)	-4,97 (0)	-2,19 (10)	-2,67 (5)		0,009	

Noter: Der bruges 4 variable for hjælp: Hjælpen, H , og hjælpen tidsforskudt en periode bagud, H_{-1} , og begge variable kvadreret. De tre tidsperioder er: P1 1990/94, P2 1995/99, P3 2000/04. Estimer med H_{-1} bruger også data for P0 1985/89. Vækst og hjælp er 5 års gennemsnit for disse perioder, hvis der er mindst 4 observationer. Log bnp er fra året før hver periodes starter, dvs. for P1 er det 1989. Forklaringsgraden R^{2j} er justeret for antal frihedsgrader. MR^{2j} er forbedringen i R^{2j} i forhold til den samme regression uden H-variable. Er MR^{2j} negativ, er reduktionen i R^{2j} som følge af, at der bruges frihedsgrader, større end den forbedring hjælpe-variablene giver. Under hvert estimat er et heltal i parenteser – det er estimatets P-værdi i %. Den er sandsynligheden for at få den angivne koefficient ved et tilfælde. Er P-værdien 5 eller mindre, er estimatet signifikant, og det er skrevet med fed skrift. Alle regressioner er kørt som stakede OLS, der ikke kræver at samplen er balanceret. Tabellens bundlinje er gennemsnittet af alle estimer i søjlen. Deres stabilitet, målt med P-værdien af deres afvigelse fra nul, er det simpleste mål, der findes, for effektens robusthed. Den skulle gerne være under 5.

på korruption og demokrati. De to datasæt, der bruges for regeringsførelsen, har begge de afrikanske lande i den dårlige ende. Paldam og Gundlach (2007) argumenterer, at det meste af kausaliteten går fra indkomst til regeringsførelse (og ikke den modsatte vej). De analyser, der vil blive henvist til, viser at den dårlige regeringsførelse kan forklares fuldt ud af de afrikanske landes fattigdom. De er korrupte og har en lav demokratigrad, fordi de er fattige, ikke fordi de er afrikanske. Dette afsnit ser på hjælpens korruptions-effekt, og næste afsnit ser på dens demokrati-effekt.

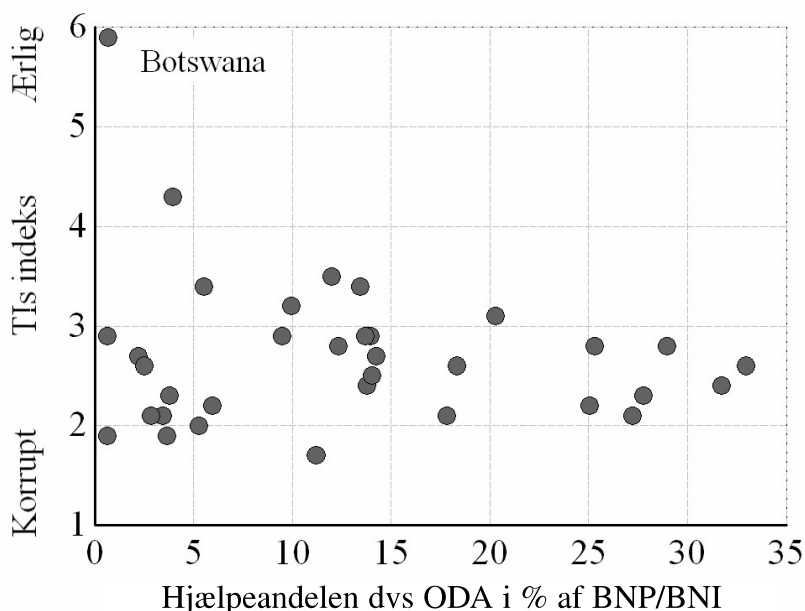
Der findes ikke mindre end 17 forsøg på at lave årlige sammenligninger af korruptionen i mange lande. Nogle af disse tal laves af firmaer, der rådgiver virksomheder, der ønsker at investere i andre lande. Andre laves af forretningstidsskrifter, eller multinationale meningsmålingsinstitutter. De bruger forskellige teknikker, og definerer korruption lidt forskelligt, men de finder alligevel næsten det samme mønster.²¹ Den internationale NGO, *Transparency International* (netkilder), sam-

menfatter alle disse mål til TI's korruption-indeks. Det anvender en skala fra korruption til ærlighed med 10 som maksimum for »perfekt« ærlighed.

TI's indeks startede 1995 med tal for 41 lande. Heraf var der ikke et i Afrika. I 2002 var der 14 afrikanske lande. Rapportering for 2005, bringer data for 159 lande, hvoraf 37 er afrikanske. Der mangler dog de andre data for 3 af disse lande, så analyserne omfatter kun 34 lande.

De ti ærligste lande har et gennemsnit på 9,3.²² Et fuldkomment korrupt land får 0, men så korrupt er intet land. De ti korrupteste lande har et gennemsnit på 1,9.²³ Så mellem top og bund er der 7,4 TI-points. De afrikanske lande ligger på i gennemsnit 2,6, så de er nær bunden – der er da også 6 afrikanske lande på top-ti listen for korruption.

Der findes altså ganske gode tal for korruptionsgraden for mange lande. Alligevel er der næsten ingen analyser af u-landshjælpens ef-

Note: TI's indeks er for 2005, hjælpeandelen er gennemsnitsværdien 1999/04.

Figur 5. Korruption og hjælp i Afrika

Tabel 8. TI's korruption-indeks forklaret af hjælpen og andre variable

Estimat Nr	Variable for hjælp H	H^2	Indkomst Log bnp	Botswana	Konstant	Forklaringsgrad R^{2j}	MR^{2j}	N
Es 17	-0,014 (31)				2,90 (0)	0,002	0,002	34
Es 18	-0,002 (85)			3,26 (0)	2,64 (0)	0,485	-0,016	34
Es 19	0,023 (10)		2,16 (0)		-4,09 (1)	0,399	0,035	34
Es 20	0,022 (4)		1,53 (0)	2,54 (0)	-2,23 (7)	0,663	0,039	34
Es 21	-0,025 (63)	0,000 (84)			2,94 (0)	-0,029	-0,029	34
Es 22	0,039 (31)	-0,001 (27)		3,43 (0)	2,44 (0)	0,490	-0,011	34
Es 23	0,050 (24)	-0,001 (50)	2,23 (0)		-4,42 (1)	0,388	0,025	34
Es 24	0,080 (1)	-0,002 (5)	1,62 (0)	2,73 (0)	-2,80 (2)	0,695	0,071	34
Gennemsnit P-værdi	0,022 (12)	-0,001 (14)	1,88 (0)	2,99 (0)	-0,33 (79)		0,015	

Note: TI's korruption-indeks er et ærlighed-indeks, dvs. det går op, når korruptionen falder. Indeks er for 2005, og hjælpeandelen er et gennemsnit for 1999-2004, Log bnp er fra 2001, det sidste år i Maddison (2003). Variablen for Botswana er 1 for dette land og ellers 0. Se i øvrigt tabel 7. En tilsvarende tabel er beregnet for TI's indeks for 2006. Den afviger ikke væsentligt.

fekt på korruptionen. Hovedartiklen på området er Alesina og Weder (2002), der konkluderer, at sammenhængen er svag.

Figur 5 viser tallene for TI's korruption-indeks og hjælpen. De skulle gerne vise en positiv samvariation, men som det ses, er der meget lidt sammenhæng i disse tal. Her er der ingen ekstreme observationer for hjælpeandelen. Den eneste ekstreme observation er, at Botswana har meget lidt korruption. Det kontrolleres der for med en særlig variabel, der er 1 for dette land og nul for alle andre. Den er naturligvis altid signifikant, og meget robust.

Tabel 8 giver otte analyser af hjælpe-effekten på TI's korruptionsindeks. Det første, der er grund til at bemærke, er, at MR^{2j} på bundlinjen er på 0,015. Hjælpen giver altså et meget lille bidrag til at forstå det internationale mønster i korruptionen. Her forstærkes resul-

taterne af modkausalitet, så de ser bedre ud, end de er, jf tabel 3. Hjælpen er derfor tidsforskudt, så ærligheden i 2005 forklares af hjælpen 1999/04. Det fjerner formentlig det meste af modkausaliteten. De fleste estimater i tabel 8 af effekten er små og insignifikante, men når man både kontrollerer for indkomst og for Botswana, får man (Es 20) en signifikant effekt for hjælpen på 0,022, som også er resultatet på bundlinjen.²⁴ Det er dog et resultat uden robusthed. Indkomst (log bnp) er altid signifikant – i Afrika ligesom for alle lande – og her er resultatet robust.

En korruptionseffekt på 0,022 betyder, at den gennemsnitlige hjælp på 14 % reducerer korruptionen med 0,3 TI-points. Der kan dog være lidt modkausalitet med i disse tal, så det er måske lidt mindre. En forskel på 0,3 point svarer til forskellen mellem Sverige (9,2) og Danmark (9,5). Det er en forskel, der er så lille, at den er svær at observere.

Hvis donorlandene kunne holde det, de finansierer, fri for korruption, og hvis den ikke vokser andetsteds i økonomien, vil effekten af 14 % hjælp være på 0,9 point i det gennemsnitlige afrikanske land.²⁵ Man opnår altså ikke en sådan forbedring, men højst en tredjedel heraf.

Konklusionen er derfor i overensstemmelse med litteraturen: *Der er måske en lille effekt, men den er forbløffende lille i betragtning af, at donorerne finansierer 14½ % af de aktiviteter, der udgør landenes BNP.*

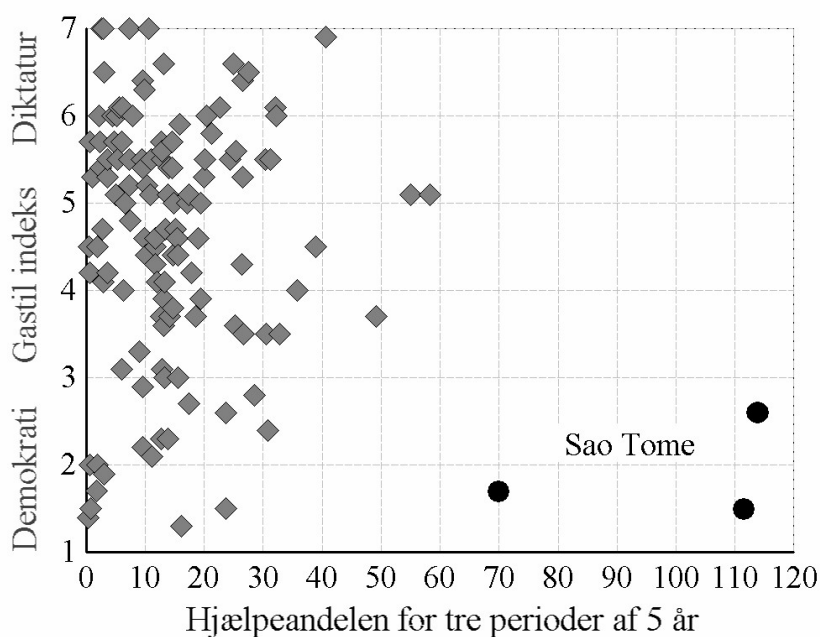
5. Regeringsførelse 2: Hjælp og demokrati

Det andet mål, man har for god regeringsførelse, er demokratigraden. Der findes flere demokrati-indeks, men de viser heldigvis næsten det samme mønster. Se Paldam (2006b) for en oversigt over, hvordan dette mønster ser ud, hvordan de forskellige indeks er lavet etc. Der er kun offentliggjort én større statistisk analyse af, hvordan hjælpen påvirker demokratiet, Knack (2004). Den når en klar konklusion: Der er ingen sammenhæng.

Det mest veldokumenterede demokrati-indeks er Gastil-indekset fra Freedom House i New York (netkilder). Det bruger en skala, der går fra 7 for perfekt diktatur (Nordkorea og Saudi Arabien) til 1 for perfekt demokrati (de nordiske lande). Det er altså en diktatorskala, hvor den ønskede effekt af hjælpen er negativ.

Der er tal for næsten alle de afrikanske lande for perioden 1990-2005. Medianen for de afrikanske Gastil tal er 5. Fordelingen er skæv nedadtil (dvs i demokratisk retning), så gennemsnittet er 4,6. Der har været en ganske stærk udvikling mod mindre diktatur i Afrika, men det er ikke åbenbart, at denne udvikling har en sammenhæng til hjælpen.

Her er opstillet et sæt af tre 5-års gennemsnit for demokrati-indekset, som tidligere for væksten. De er sammenlignet med tallene for hjælp på figur 6, der viser, at sammenhængen må være svag. Her er tre ekstreme punkter for Sao Tome. Tabel 9 giver et sæt af basisregressioner. Er de tre punkter for Sao Tome med, er regressionslinjen gennem alle punkter negativ, som ønsket. Men kontrollerer

Figur 6. Demokrati og hjælp i Afrika – de rå tal for tre perioder af 5 år for 45 lande

Tabel 9. Diktaturgraden forklaret af hjælpen, sin initiale værdi og indkomsten

Estimat Nr	Hjælpen H H_{-1}	Initial Gastil	Indkomst Log bnp	Sao Tome	Tre tidsperioder P1 P2 P3			Forklaringsgrad R^{2j} MR^{2j}		N
Es 25	-0,019 (1)				5,23 (0)	4,86 (0)	4,57 (0)	0,044	0,044	123
Es 26	-0,002 (88)			-2,56 (4)	4,94 (0)	4,66 (0)	4,38 (0)	0,069	-0,008	123
Es 27	-0,020 (8)		-1,95 (0)	-0,76 (54)	11,14 (0)	10,69 (0)	10,43 (0)	0,183	0,015	123
Es 28	-0,005 (38)	0,82 (0)		-0,49 (46)	0,32 (30)	0,75 (0)	0,73 (0)	0,742	-0,001	123
Es 29	-0,008 (20)	0,80 (0)	-0,34 (22)	-0,23 (74)	1,53 (14)	1,92 (5)	1,89 (6)	0,743	0,001	123
Es 30	-0,019 (1)				5,23 (0)	4,96 (0)	4,61 (0)	0,048	0,044	124
Es 31	-0,005 (61)			-2,35 (4)	5,06 (0)	4,73 (0)	4,46 (0)	0,074	-0,006	124
Es 32	-0,014 (18)		-1,47 (0)	-1,55 (17)	9,63 (0)	9,27 (0)	9,01 (0)	0,145	0,006	124
Es 33	0,001 (80)	0,83 (0)		-1,03 (9)	0,24 (43)	0,64 (2)	0,60 (2)	0,742	-0,002	124
Es 34	0,000 (93)	0,82 (0)	-0,14 (58)	-0,97 (12)	0,74 (43)	1,13 (22)	1,09 (23)	0,740	-0,002	124
Gennemsnit- P-værdi	-0,011 (4)	-0,007 (13)	0,82 (0)	-0,98 (11)	-1,24 (0)	4,41 (1)	4,36 (0)	4,18 (0)	0,009	

Note: Den forklarede variabel er 5-års gennemsnit af Gastil indekset. De to hjælpe-variable, og indkomsten er som i tabel 7. Desuden bruges Gastil indeksets initiale værdi, dvs værdien for 1989 for gennemsnittet 1990/94. Sao Tome variabelen er 1 for dette land og ellers 0.

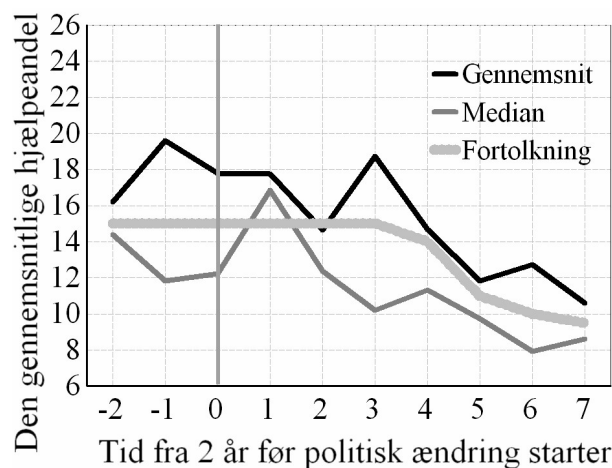
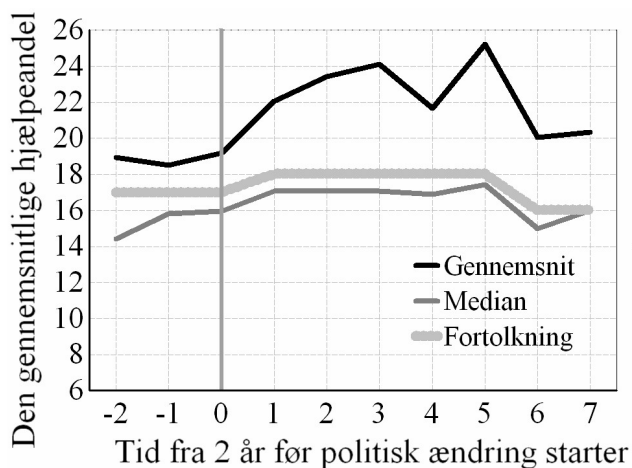
man enten for Sao Tome, for indkomsten eller for det initiale Gastil indeks, er der ingen effekt af hjælpen på demokratiniveauet. Jeg har også analyseret effekten af hjælp kvadreret: Den var insignifikant i alle estimater, og reducerede tilmed effekten af hjælpen. Den marginale forklaringsgrad, MR^{2j} , af de to hjælpevariable til sammen er på 0,009 i tabellens bundlinje.²⁶

Der kontrolleres for det initiale Gastil indeks, fordi politiske systemer har en betydelig inert. De er ofte konstante 5 til 10 år, og så springer de pludselig, når der enten er en revolte eller et kup. Denne egenskab bruges nedenfor. Når estimaterne kontrolleres for det initiale Gastil indeks, giver det så stor en effekt, at effekten af alle andre variable for-

svinder, som nærmere diskuteret i Borooah og Paldam (2006).

Demokrati-indeksets spring tillader os at se, hvordan den modsatte sammenhæng ser ud. Det er gjort ved at gå Gastil indeksene for de 46 lande igennem fra 1986 til 2004 og identificere samtlige frem- og tilbageskridt for demokratiet på 2 point eller mere. Dem er der hhv 21 og 12 af i data (se Appendiks 1). I disse 33 tilfælde er hjælpeandelen fulgt fra 2 år før ændringen starter til 7 år efter. Figur 7 viser, hvad der sker med hjælpen i de to tilfælde.

Medens hjælpen næsten ikke reagerer på demokratiseringer, falder den med ca 7 procentpoint, når der sker en ændring til mere diktatur. Der går en vis tid, før der reageres. Når

Note: Den lysegrå »fortolkning« er et skøn over, hvordan kurven ville se ud, hvis tallene kunne korrigeres for irrelevante forhold. Den sorte kurve på venstre panel er meget påvirket af to små lande, der i perioder har modtaget ekstremt meget hjælp, Guinea Bissau og Sao Tome, så her er fortolkningen nær medianen.

Figur 7. Donorernes reaktion på en politisk ændring på mindst 2 point
 Figur 7a. Ændring mod demokrati
 Figur 7b. Ændring mod diktatur

tabel 9 bruger en tidsforskydning på 5 år, er der formentlig ikke nogen modkausalitet i de beregnede effekter, og den er næppe heller ret stor i de ikke forskudte beregninger.

Konklusionen er altså igen i overensstemmelsen med litteraturen: *Der er højst en ubetydelig effekt af hjælpen på demokratigraden.*

6. Sammenfatning

Analysen ovenfor har handlet om Afrika. Verdensdelens økonomiske udvikling er trist, som de fleste læsere sikkert forventede. Der er dog et glimt af lys: De mange strukturløsningsprogrammer har haft en vis virkning: De afrikanske landes bnp (det reale BNP per indbygger) er holdt op med at falde og stiger nu igen. De er snart tilbage, hvor de var, lige før oliekrisen brød ud i 1973.

De fundne effekter af hjælpen er deprimerende: Man har lige så lidt belæg for at hævde, at hjælpen skader som gavner udviklingen på det fattigste kontinent. Som nævnt er det let at lave en model, der viser, at hjælpen gavner; men det er desværre lige så let at vise, at den skader. Hjælpen har også kun en ubetydelig og usikker effekt på regeringsførelsen.

Dette er vist med de simplest mulige metoder. Mine literaturstudier og andre beregninger viser, at dette sure resultat generaliserer. Der er ikke fundet en model, som har vist sig robust overfor uafhængig replikering – af andre forfattere på andre data – som viser noget andet end det, jeg har vist med mine forenkledte metoder.

Det betyder, at spørgsmålet i artiklens overskrift nu kan besvares: Mere hjælp til Afrika vil hverken medføre en hurtigere udvikling eller en bedre regeringsførelse. I hvert tilfælde, hvis vi ikke finder på en ny måde at hjælpe på.

På den anden side sker der i disse år det hidtil største fald i antallet af fattige i verden. Det sker pga højvæksten i verdens to kæmpe-lande og 6-10 andre, der til sammen har næsten 50 % af verdens befolkning. Denne vækst skyldes ikke hjælpen, for de får næsten intet (relativt). Det er ikke kontroversielt, hvad der er årsagen til denne vækst. Den skyldes *kapitalisme og globalisering*.

Der er nu 55 lande med næsten 1 mia indbyggere, der er højindkomstlande. Heraf er

der vel kun 3-4, der er blevet rige pga u-landshjælp, og de er meget små.²⁷ Næsten alle rige lande er blevet det pga kapitalisme og globalisering. Så vi kender nogle nødvendige betingelser for udvikling. Vi ved desværre også, at disse betingelser ikke altid er tilstrækkelige, og at udvikling tager tid.

Var det mon ikke bedre om vi ville begynde at gøre alt, hvad vi kan for at skaffe Afrika noget mere kapitalisme og globalisering? Vi bør frem for alt støtte de udenlandske investeringer i Afrika og reducere alle handels-hindringer. Det vil heller ikke være gratis, men mon ikke det ville hjælpe mere? Det kan da i hvert tilfælde ikke hjælpe mindre.

Noter

1. Dette papir er et resultat af et større projekt, der pt. er resulteret i 7 papirer på forskellige stadier af udgivelse. Jeg ønsker at takke mine medforfattere for ideer: Hristos Doucouliagos (Deakin University, Melbourne), Tryggvi T. Herbertsson (Islands Universitet, Reykjavik) og Peter Sandholt Jensen (Økonomisk Institut, Århus).
2. Det er underligt at se, at når en fremragende økonom som Sachs (2005) foreslår en stor forøgelse af u-landshjælpen for at løse verdens fattigdomsproblem, så refererer han ikke til et eneste af de 100 studier af hjælpens effektivitet. Det gør derimod Easterly (2006) i sin nye meget hjælpekritiske bog.
3. Det har været kendt siden 1970. Det er med jævne mellemrum blevet bekræftet (senest af Rajan og Subramanian, 2005) og Herbertsson og Paldam (2005). Doucouliagos og Paldam (2006a-c) er den hidtil største gennemgang af hele litteraturen, se Paldam (2006a).
4. Der er en omfattende litteratur om vækst og konvergens, der handler om, hvad der får fattige lande til at hale ind på de rige. Grundbogen på dette område er Barro og Sala-i-Martin (2003), og de 1800 sider i *The Handbook of Economic Growth* (Aghion og Durlauf, 2005) forsøger at dække alt hvad der er relevant. I disse bøger nævnes u-landshjælp overhovedet ikke.
5. Her får man desværre let den tanke, at når man slår plat og krone for at få krone, så får man det tit. Her virker politikken faktisk efter sit formål i halvdelen af tilfældene. Så nu gælder det bare om

at finde betingelsen for at få krone. Det er let, hvis skal forklare fx 10 kast ex post, og man prøver tilstrækkelig mange potentielle betingelser, men hvis man så skal lave en uafhængig replikation, er det en anden sag!

6. Når man studerer hele denne forskningsprocess i sammenhæng, viser det sig, at de offentliggjorte resultater har en klar asymmetri. Forskerne har kviet sig for at offentliggøre negative resultater, så der er mange flere positive end negative resultater, men efterhånden som der kommer flere og flere data, bliver resultaterne stadigt dårligere. Hvis man tror, at givere og modtagere lærer af deres erfaringer er det utroværdigt, at vi bliver dårligere og dårligere til at give hjælp.
7. WDIs tal for BNP og BNI er normalt de samme.
8. TSIV er to trins regressioner, hvor man i første trin *instrumenterer* de variable, der har det potentielle kausalitetsproblem – dvs hjælp og hjælp kvadreret – ved hjælp af laggede hjælpevariable, og de øvrige variable i relationen. De heraf beregnede versioner af de problematiske variable bruges så som de modkausalitetsrensede versioner af de forklarede variable i andet trin.
9. Hvis man ikke normerer og beregner standard afvigelsen på de 45 logaritmiske indeks, fås en kurve, der stiger svagt fra 1950 til 87 – herefter begynder den at stige stærkt. Der er σ -divergens i Afrika, jf note 20.
10. Maddisons data har tal for 153 lande i 1950 og 2001. Af dem er der 14 + 2, der er gået tilbage. Af de 14 er de 10 i Afrika, jf Appendix 1. De sidste 4 er Haiti, Afghanistan, Irak og Nicaragua. De 2, der er i en anden kategori, er Qatar og Kuwait, hvor olieproduktionen ikke har holdt trit med den kraftige indvandring.
11. Maddisons data dækker to »afrikanske« lande uden for Afrika: Haiti og Jamaica. De falder i Kv 1 og Kv 3.
12. Ækvatorialguinea har meget høje vækstrater de sidste 10 år pga store oilefund, men er dog ikke med i de fleste analyser, da de fleste data har store huller.
13. Det er ikke formålet med denne artikel at analysere Afrikas økonomiske historie, så jeg skal ikke forsøge at undersøge, hvor stærke de fire faktorer er relativt.
14. SA'er er en politikpakke, der omfatter liberaliseringer, privatiseringer og sociale kompensationer. Disse politikker blev udformet af IMF og Verdensbanken sammen med landene, se Paldam (2000).

15. For de fleste afrikanske lande rapporterer WDI de samme tal for BNI og BNP.
16. De to sæt kurver på figur 2 a og b er sat sammen i en fælles figur p 40 i Easterly (2006).
17. De rå tal for hjælp til alle u-lande ser lige sådan ud. Se Paldam (2005b).
18. Estimerne ES 1-8 er reestimeret med TSIV i Appendix 3.
19. Den kvadrerede hjælp tager sig af de ekstreme værdier. 15 papirer, bruger denne ide. En del af disse papirer får en negativ effekt af den kvadrerede hjælp, og det giver så en positiv effekt af hjælpen. Det er dog også tit omvendt, som det fremgår er det en meget usikker effekt. Se også Jensen og Paldam (2006).
20. Barro og Sala-i-Martin (2003) definerer flere divergens-begreber: Der er absolut β -divergens i en landegruppe, hvis effekten af indkomst er positiv i vækstligninger som i tabel 7. Der er σ -divergens, hvis den relative middelspredning stiger i bnp-serierne i landegruppen, jf noten til figur 1. De afrikanske lande divergerer efter begge begreber.
21. Der er kommet en del analyser af disse tal, se fx Treisman (2001), Paldam (2002) og Lambsdorff *et al* (2005). De inddrager ikke hjælpen.
22. Det er Østrig, Australien, Norge, Schweiz, Sverige, Singapore, Danmark, New Zealand, Finland og Island.
23. Det er Bangladesh, Tchad, Haiti, Turkmenistan, Myanmar, Elfenbenskysten, Ækvatorialguinea, Nigeria, Angola og Etiopien.
24. Es 24 tyder på, at denne effekt er ikke-lineær, men effekten af den kvadratiske hjælp er ikke ret troværdig, i betragtning af resultaterne af sektionerne 3 og 5.
25. Antag at hjælpesektoren har størrelsen $H = 14\%$ svarende til hjælpen, og at donoren, D , ønsker at gennemføre sit eget høje ærlighedsniveau $K_D = 8$ i hjælpesektoren, hvor niveauet er på det afrikanske gennemsnit $K_A = 2,6$. Donoren har en vis magt, π , i hjælpesektoren, til at gennemføre sit ønske. Er $\pi = 0$ kommer D ikke nogen vegne, K_A forbliver på 2,6. Er $\pi = 1$ kan D gennemføre, at K_A bliver 8 i hjælpesektoren ligesom hjemme i D . Korruptions-effekten er nu $(H\pi/(1-H\pi))(K_D - K_A)$. Indsættes de nævnte størrelsesordener i formlen ses, at effekten stiger næsten lineært fra 0 fra $\pi = 0$ til 0,9 for $\pi = 1$. See Paldam (2005a).
26. ES 25 til 27 er efterregnet med TSIV i Appendix 3. Simultanitetsbiaset viser sig at gå den modsat-

te vej af det forudsete, men alle effekter er stadig forsvindende små.

27. Det er lande som Grønland, de Hollandske Antiller ol., men her taler vi om hjælp på 30-60'000 kr pr indbygger pr år i 50 år. Der var desuden et par af de asiatiske tigere, der fik 5-6% i hjælp i 5-10 år, før de kom i gang med at vokse, men der er vist intet studium, der viser, at denne hjælp har betydet ret meget for deres vækst.

Henvisninger

- Aghion, P., Durlauf, S., eds., 2005. *Handbook of Economic Growth*. North-Holland, Amsterdam
- Alesina, A., Weder, B., 2002. Do corrupt governments receive less foreign aid? *American Economic Review* 92, 1126-37
- Barro, R.J., Sala-i-Martin, X., 2003. *Economic Growth* (2nd ed). MIT Press, Cambridge, MA
- Bauer, P.T., 1971. *Dissent on development: Studies and debates in development economics*. Weidenfeld and Nicolson, London (Bauers vigtigste artikler)
- Best, J., 2001. *Damned Lies and Statistics: Untangling Numbers from the Media, Politicians, and Activists*. University of California Press, London
- Borooah, V., Paldam, M., 2006. Why is the world short of democracy? A cross-country analysis of barriers to representative government. Optaget i *European Journal of Political Economy*
- Doucouliaagos, H., Paldam, M., 2006a. Aid effectiveness on accumulation. A meta study. *Kyklos* 59, 227-54
- Doucouliaagos, H., Paldam, M., 2006b. Aid effectiveness on growth. A meta study. Optaget i *European Journal of Political Economy*
- Doucouliaagos, H., Paldam, M., 2006c. The aid effectiveness literature. The sad results of 40 years of research. Pt arbejdsrapir
- Doucouliaagos, H., Paldam, M., 2007. Explaining aid allocation by growth. A meta study. Pt. arbejdsrapir
- Easterly, W., 2006. *The white man's burden. Why the West's efforts to aid the rest have done so much evil and so little good*. Oxford UP., Oxford, New York
- Hansen, H., F, Tarp, F., 2000. Aid effectiveness disputed, *Journal of International Development* 12, 375-398, Også 103-128 i Tarp, F., Hjertholm, P., eds. *Foreign aid and development, Lessons learnt and directions for the future*. Routledge, London
- Herbertsson, T.T., Paldam, M., 2005. Does develop-

- ment aid help poor countries catch up? An analysis using the basic relations. Arbejdspapir
- Huff, D., 1954. *How to lie with statistics*. W.W. Norton (Flere oplag, på dansk 1964)
- Jensen, P.S., Paldam, M., 2006. Can the new aid-growth models be replicated? *Public Choice* 127, 147–175
- Knack, S., 2004. Does foreign aid promote democracy? *International Studies Quarterly* 48, 251–266
- Lambsdorff, J.G., Taube, M., Schramm, M., red., 2005. *The New Institutional Economics of Corruption*. Routledge, London and New York
- Maddison, A., 2001. *The World Economy: A Millennial Perspective*. OECD, Paris
- Maddison, A., 2003. *The World Economy: Historical Statistics*. OECD, Paris
- Paldam, M., 2000. Strukturtilpasninger i øst og syd, Kap 11, pp 317-348 i Hjort-Andersen, C., red., *Udviklingslinjer i økonomisk teori*, Jurist- og Økonomforbundets Forlag, Kbh
- Paldam, M., 2002. The cross-country pattern of corruption: Economics, culture and the seesaw dynamics, *European Journal of Political Economy* 18, 215-40
- Paldam, M., 2005a. Er der en sammengæng mellem u-landshjælp og korruption? Konferenceinlæg
- Paldam, M., 2005b. A look at the raw data for aid and growth. (baggrundspapir)
- Paldam, M., 2006a. Hjælper udviklingshjælpen. *udenrigs* 4 2005, 62-75
- Paldam, M., 2006b. Mønstret i demokratiets udbredelse i verden. *Økonomi og Politik* 79, 33-50
- Rajan, R.,G., Subramanian, A., 2005. Aid and growth: What does the cross-country evidence really show? IMF WP No, 05/127, June
- Sachs, J., 2005. *The End of poverty. How We Can Make It Happen in Our Time*. Penguin Books, London
- Treisman, D., 2000. The causes of corruption: A cross-national study. *Journal of Public Economics* 76, 399-457

Netkilder

- Forfatterens hjemmeside: <http://www.martin.paldam.dk>.
hvorfra de ikke offentliggjorte papirer kan nedtages
- Freedom House: <http://www.freedomhouse.org>
- Transparency International:
<http://www.transparency.org/>
- WDI, World Development Indicators:
<http://devdata.worldbank.org/dataonline/>